

«Η ζωή δώρο του Θεού. Θεολογία και Βιοηθική»

13/10/2003

Ομιλία του Μακαριωτάτου στο Ιάσιο προς τιμήν του π. Δημητρίου Στανιλοάε

Με πολλή χαρά και συγκίνηση βρίσκομαι σήμερα ανάμεσα σας για να τιμήσω τη μνήμη του πρωτοπρεσβυτέρου π. Δημητρίου Στανιλοάε, αξίου τέκνου της Ορθοδόξου Εκκλησίας και της Ρουμανίας κι ενός εκ των σημαντικότερων Ορθοδόξων θεολόγων του 20ού αιώνα. Ο Κύριος ημών Ιησούς Χριστός ηθέλησε σήμερα να είμεθα συγκεντρωμένοι επί τω αυτώ και να μνημονεύουμε τον π. Δημήτριο, δέκα χρόνια από την κοίμηση του και εκατό από τη γέννηση του. Οφείλω στο σημείο αυτό να τονίσω την αγάπη του μακαριστού ιερέως και θεολόγου προς την Ελλάδα και τους Έλληνες πατέρες της Εκκλησίας μας και ιδιαιτέρως προς τον Άγιο Μάξιμο τον Ομολογητή και τον Άγιο Γρηγόριο τον Παλαμά. Οφείλω επίσης να σημειώσω την με αγάπη, επιμέλεια και γνώση της Ορθοδόξου πνευματικότητας αξιόλογη μετάφραση του στα Ρουμανικά της Φιλοκαλίας.

Πριν να προχωρήσω στο θέμα της ομιλίας μου επιτρέψτε μου προλογικά και οφειλικά προς τον μακαριστό π. Δημήτριο Στανιλοάε να σημειώσω ορισμένες σκέψεις του για τη σχέση τεχνολογίας και θεολογίας, αφού οι σύγχρονες ανακαλύψεις στη βιολογία είναι αποτέλεσμα της εφαρμογής της τεχνολογίας στα ανθρώπινα όντα. Ο μακαριστός π. Δημήτριος για τον σημερινό άνθρωπο έχει γράψει ότι "δεν είναι ικανοποιημένος να είναι απλώς καταναλωτής προϊόντων και διασκέδασεως που παρέχει η τεχνολογία". Εξάλλου για την Ορθόδοξη Θεολογία σημειώνει πως "βιώνει ακόμη μία φορά την παρόρμηση να είναι θεολογία μυστηρίου, βιώνει συγχρόνως την παρόρμηση να είναι θεολογία πνευματικότητας. Και από τις δύο απόψεις παραμένει μέσα στη συνέχεια με την διδασκαλία των Ευαγγελίων και των πρώτων Χριστιανικών αιώνων". Και για τη σχέση θεολογίας και τεχνολογίας σημειώνει: "Η θεολογία πρέπει να βοηθήσει τον άνθρωπο να επιβεβαιώσει την κυριαρχία του ακόμη και στην τεχνολογία, ακριβώς όπως το Ευαγγέλιο και η διδασκαλία των Πατέρων τον βοήθησαν να αυτοπροσδιορισθεί έναντι της φύσεως, δημιουργώντας έτσι στην πραγματικότητα, τις επιστήμες και την τεχνολογία".

Και συνεχίζει ο π. Δημήτριος: "Ο άνθρωπος πρέπει να επιδιώκει τους ανώτερους σκοπούς του ακόμη κι όταν χρησιμοποιεί την τεχνολογία, διότι

η τεχνολογία υπάρχει προς χάριν του ανθρώπου, όχι ο άνθρωπος προς χάριν της τεχνολογίας. Επί πλέον είναι γεγονός ότι ο κίνδυνος ο άνθρωπος να σκλαβωθεί, να αποκτηνωθεί και ακόμη να καταστραφεί από την τεχνολογία είναι πολύ πιο σοβαρός από τον προηγούμενο κίνδυνο να υποδουλωθεί και να καταστραφεί από την φύση. Μπροστά στη σύγχρονη τεχνολογία το ανθρώπινο γένος βιώνει με μεγαλύτερη οξύτητα παρά ποτέ άλλοτε τη δυνατότητα εκλογής, η οποία του έχει δοθεί από τον Δημιουργό (Δημ. Στανιλοάε "Θεολογία και Εκκλησία, εκδ. Τήνος, Αθήνα, έκδ. 2η, σελ. 209 και 216). Και επιλέγει ο π. Δημήτριος με το εξής εδάφιο από το Δευτερονόμιο: " Την ζωήν και τον θάνατον δέδωκα προ προσώπου υμών, την ευλογίαν και την κατάραν' έκλεξαι την ζωήν σου, ίνα ζήσης συ και το σπέρμα σου" (Δευτ. λ' 19).

Η Εκκλησία και η Θεολογία, όπως μας διδάσκει ο π. Δημήτριος μεταμορφώνουν τους "λόγους" του κόσμου. Χωρίς την Ενσάρκωση του Λόγου, χωρίς τη διαδικασία της μεταμορφώσεως των ανθρώπων και των θεμελιωδών μυστηρίων του σύμπαντος εντός του σώματος Του, οι "λόγοι" θα έμεναν στην παλαιά τους κατάσταση, αυτή κατά την οποία δεν έχουν προσφερθεί στον Χριστό, δεν έχουν μετουσιωθεί εσωτερικά ενωμένοι με Εκείνον. Και ο π. Δημήτριος υπενθυμίζει τους λόγους του Αγίου Μαξίμου του Ομολογητού από τη Μυσταγωγία: "Όταν το πνεύμα ενοποιείται εντός του ανθρώπου και εν τω Θεώ, ο λόγος παύει να είναι διασπασμένος, αλλά βρίσκεται στεφανωμένος από τον Θεό, ο πραγματικά αυθεντικός, μοναδικός και ενωτικός Λόγος" (Contacts, No 71, 1970, p. 193).

Νομίζω ότι από τους λόγους του π. Δημητρίου έχουμε τις θεολογικές βάσεις για την εξέταση του θέματος μας. Και θα ήθελα να αρχίσω από αυτό που τονίζει ο π. Στανιλοάε, πως "η τεχνολογία υπάρχει για τον άνθρωπο και όχι ο άνθρωπος για την τεχνολογία". Είναι λυπηρό το γεγονός ότι ο άνθρωπος έχει σήμερα σε μεγάλο βαθμό αντιστρέφει τους όρους και θέλει να υπάρχει μόνον ως βιολογική ύπαρξη, πως έχει καταντήσει εξάρτημα της τεχνολογίας, πως είναι αιχμάλωτος της κατανάλωσης, είναι στην ουσία δέσμιος του παλαιού εαυτού του. Είναι για την Ορθόδοξη Θεολογία ο εωσφορικός εγωισμός ο οποίος του δημιουργεί ψευδαισθήσεις ότι έγινε θεός και χωρίς σκέψη, χωρίς συνείδηση, χωρίς ηθική προχωρεί σε κατά την άποψη του επιτεύγματα, που έχουν τεράστιες αρνητικές επιπτώσεις για τη ζωή του.

Μέχρι πρότινος οι επιπτώσεις από τον εγωκεντρισμό του ανθρώπου ήσαν στον περιβάλλοντα αυτόν χώρο. Βιώσαμε οι παλαιότεροι το γεγονός ότι ο άνθρωπος ιδιαίτερα κατά τον παρελθόντα αιώνα αποστασιοποιήθηκε από τη φύση, την είδε ως αντίπαλο που θα έπρεπε να τιθασεύσει, ή ως υποζύγιο, το οποίο έχει το δικαίωμα να το εκμεταλλευθεί με

οποιοδήποτε τρόπο τον εξυπηρετεί χωρίς να δίδει λογαριασμό σε κανένα. Από το φρόνημα αυτό πηγάζει το ότι μεταχειρίζεται έως και σήμερα τη φύση χωρίς τον πρόποντα σεβασμό.

Εδώ και μερικά χρόνια ο ίδιος εγωκεντρισμός οδηγεί τον άνθρωπο στο να μεταχειρίζεται χωρίς σεβασμό και χωρίς αγάπη τον ίδιο τον συνάνθρωπο του. Και αυτό αποτελεί την κορύφωση της τραγωδίας του ανθρωπίνου Γένους. Καθόλου δεν αποκλείω το γεγονός οι επόμενες γενεές, αν βιώσουν ορθά το μήνυμα του Ευαγγελίου, να θεωρήσουν ως μαύρες ιστορικά τις σελίδες όχι μόνο αυτές των ολοκληρωτικών καθεστώτων και των γκουλάγκς, όχι μόνο των γενοκτονιών και των πολέμων, αλλά και τους ομαδικούς θανάτους χιλιάδων εμβρύων χάριν της επιστήμης και της τεχνολογίας.

Η ζωή αγαπητοί μου στον άνθρωπο δίδεται με ένα συγκεκριμένο και φυσικό τρόπο και αυτός γίνεται συνεργός του Θεού στο έργο της δημιουργίας και σωτηρίας των παιδιών του. Αυτή τη δυνατή, τη μοναδική σχέση γονέως προς παιδί έρχεται σήμερα ο εγωιστής άνθρωπος να χρησιμοποιήσει την τεχνολογία για να την καταστρέψει. Διότι πρέπει να είμαστε ειλικρινείς. Η γενετική μηχανική και τεχνολογία έρχεται να βάλει την ταφόπλακα στην κυριαρχούσα σε πολλές κοινωνίες κοσμική και αδιάφορη σχέση γονέως προς παιδί. Όλοι ζούμε την αλήθεια πως οι γονείς στην εκκοσμικευμένη και υλόφρονα σύγχρονη κοινωνία, την ανεπτυγμένη οικονομικά και τεχνολογικά αλλά όχι πνευματικά, αισθάνονται το παιδί τους ως ένα "βάρος" και μια "ενόχληση" στην εγωκεντρική και εμπαθή ζωή τους. Αυτή η αρνητική τους διάθεση είναι εμφανής είτε κατά τη διάρκεια της εγκυμοσύνης, είτε στο βρέφος και το παιδί που μεγαλώνουν. Περιμένουν λοιπόν την ώρα να το απομακρύνουν από κοντά τους για να συνεχίσουν τη ζωή τους χωρίς δεσμεύσεις, χωρίς ευθύνες, χωρίς φροντίδες. Και το παιδί τους έχοντας ανατραφεί σ' αυτό το περιβάλλον τους αντιμετωπίζει επίσης με αδιαφορία και εγωκεντρισμό. Στη Γαλλία, τον περασμένο Αύγουστο περίπου 15.000 γέροντες απώλεσαν τη ζωή τους λόγω του επισυμβάντος εκεί καύσωνα, αλλά στην ουσία οι ανθρωπίνες αυτές υπάρξεις ήσαν τραγικά θύματα της αδιαφορίας των παιδιών τους. Το γεγονός συγκλόνησε συνθέμελα, έστω προς ολίγον, ένα κοινωνικό σύστημα υλιστικό, άθεο και μηχανιστικό, στο οποίο ο καθένας ασχολείται πόσο καλύτερα θα περάσει χωρίς έννοιες και σκοτούρες και με όλα φορτωμένα στο απρόσωπο και χωρίς συναίσθημα κράτος.

Η ανθρωπότητα εξελίσσεται επιστημονικά και τεχνολογικά, αλλά είναι λυπηρό το γεγονός ότι ηθικά και πνευματικά δεν έχει την ίδια πρόοδο. Και είναι πιο επικίνδυνο για τον άνθρωπο όταν αποκτά μεγάλες δυνατότητες χωρίς να μπορεί να τις ελέγξει με βάση τις ηθικές αιώνιες Αρχές. Και

αυτές οι Αρχές υπάρχουν και πρέπει να μένουν αναλλοίωτες στον χρόνο. Και μια τέτοια Αρχή είναι ο σεβασμός της ζωής, από την ώρα της γονιμοποίησης του ωαρίου μέχρι και της παραδόσεως της ψυχής. Ο Κύριος μας Ιησούς Χριστός όχι μόνο καταδίκασε τον φόνο αλλά ακόμη και την οργή κατά του συνανθρώπου μας (Ματθ. ε' 21). Και η εντολή αυτή είναι θεμελιώδης για τη Χριστιανική Διδασκαλία. Παραφράζοντας τον προαναφερθέντα λόγο του μακαριστού π. Δημητρίου Στανιλοάε θα μπορούσα να πω ότι δεν είναι ηθικά επιτρεπτό να χρησιμοποιούμε το έμβryo, που είναι άνθρωπος εν εξελίξει, όπως ένα πράγμα, που κι αυτό ακόμη πρέπει πάντως με σεβασμό να αντιμετωπίζεται, ως Δημιούργημα του Θεού ή ως προϊόν του μόχθου άλλων ανθρώπων.

Την περίοδο αυτή συζητείται εντόνως στα διάφορα κράτη αν θα επιτραπεί η λεγόμενη "θεραπευτική κλωνοποίηση" με τη χρήση εμβρύων και γενικότερα αν θα επικρατήσει ο εγωισμός και ο ωφελιμισμός των ενηλίκων, που αποφασίζουν, απέναντι στο βασικό και θεμελιώδες δικαίωμα στη ζωή, που έχει κάθε ζωντανός ανθρώπινος οργανισμός, από την ώρα της γονιμοποίησης.

Για την αναπαραγωγική αυτή κλωνοποίηση εκδηλώνεται σήμερα καθολική και παγκόσμια η αντίδραση, όπως θα αναφέρω στη συνέχεια. Δεν είναι όμως ίδια η αντίδραση για την υποβοηθούμενη αναπαραγωγή, στις περιπτώσεις εκείνες όπου υπάρχει αποξένωση του ζεύγους των συζύγων από το παιδί που προέκυψε δια της εφαρμογής της Γενετικής Μηχανικής. Πρέπει να σημειώσω ότι Επιστήμονες με διάφορα άρθρα ή βιβλία τους επισημαίνουν τον κίνδυνο τα επιτεύγματα της γενετικής τεχνολογίας να προκαλέσουν σοβαρότατα προβλήματα στις μελλοντικές κοινωνίες, γιατί μπορούν να επιδράσουν στο ήθος των κοινωνιών αυτών, στη σύνθεση και στην ποιότητα του πληθυσμού τους, στην ψυχική και σωματική υγεία των πολιτών τους, στην ελευθερία και τα ανθρώπινα δικαιώματα τους, στην οικογενειακή ισορροπία και στην οικογενειακή σύνθεση, στη Δικαιοσύνη και τους Νόμους των κρατών τους. Και όλα αυτά γιατί είναι βεβαιωμένος ο κίνδυνος πως η τεχνολογία επί του ανθρώπινου όντος θα επηρεάσει κυρίως την ψυχολογία και γενικότερα τη ζωή του παιδιού, που θα είναι "προϊόν", της τεχνολογίας αυτής και όχι ο φυσιολογικός καρπός της φυσικής και ισόβιας ενώσεως δια της αγάπης του ανδρός με τη γυναίκα. Και αυτό το παιδί το κατασκευασμένο στο εργαστήριο, πολλές φορές αγνώστου πατρός ή μητρός, μπορεί να είναι ο πολίτης της αυριανής κοινωνίας.

Η ζωή βιολογικά έχει τρία στάδια, τη γέννηση, την ανάπτυξη και γήρανση του όντος και τον θάνατο του. Σήμερα η τεχνολογία εμπλέκεται στη

γέννηση και τον θάνατο του ανθρώπου και ως εκ τούτου ως προς με την γέννηση υπάρχει ο κίνδυνος να επηρεάζει την ανάπτυξη του σε μία ελεύθερη και υπεύθυνη προσωπικότητα και ως προς τον θάνατο την αξιοπρεπή γήρανση και ολοκλήρωση της ζωής του.

Η ανατροπή της μέχρι προ ολίγου καιρού φυσιολογικής διαίωνισης του είδους γίνεται σήμερα είτε δια της λεγομένης υποβοηθούμενης αναπαραγωγής, είτε δια της τελευταίως παρουσιασθείσης στον ορίζοντα κλωνοποίησης. Την αναπαραγωγική κλωνοποίηση βεβαίως, όπως προηγουμένως ανέφερα, απορρίπτουν όλοι οι διεθνείς Οργανισμοί και όλα τα κράτη. Η Γενική Συνέλευση της ΟΥΝΕΣΚΟ ψήφισε μία "Παγκόσμια Διακήρυξη επί του ανθρώπινου γονιδίου και επί των δικαιωμάτων του ανθρώπου", η οποία στη συνέχεια έγινε αποδεκτή από τον ΟΗΕ (Ψήφισμα 53/192) το 1998 και στο οποίο τονίζεται ότι "η κλωνοποίηση για αναπαραγωγικούς σκοπούς είναι αντίθετη προς την ανθρώπινη αξιοπρέπεια". Κατά την 56η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ, τον Δεκέμβριο του 2001, αποφασίστηκε να συγκροτηθεί μία Επιτροπή, η οποία έχει την εντολή να εξετάσει την περίπτωση της πλήρους απαγορεύσεως της κλωνοποίησης με κάποιο νομικό κείμενο και ειδικότερα με μία Διεθνή Σύμβαση, όπως αυτή των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Η Επιτροπή δεν έχει ακόμη παρουσιάσει τις προτάσεις της.

Ήδη και έως το τέλος του 2002 η αναπαραγωγική κλωνοποίηση έχει απαγορευθεί σε πάνω από 24 ανεπτυγμένες τεχνολογικά χώρες, μεταξύ των οποίων η Γερμανία, η Γαλλία, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Ιταλία και η Ισπανία και οι ΗΠΑ. Σε ορισμένες μάλιστα από αυτές προωθείται η πλήρης απαγόρευση της κλωνοποίησης, δηλαδή τόσο για αναπαραγωγικούς, όσο και για θεραπευτικούς σκοπούς. Η Ελλάδα με πρόσφατο Νόμο απαγορεύει μόνο την αναπαραγωγική κλωνοποίηση. Στις ΗΠΑ ο Νόμος που απαγορεύει παντελώς την κλωνοποίηση έχει ψηφιστεί στη Βουλή και τώρα βρίσκεται προς ψήφιση στη Γερουσία, η Γερμανική Βουλή προωθεί πρωτοβουλίες για πλήρη απαγόρευση της κλωνοποίησης, αλλά και η γαλλική Βουλή συζήτησε και ψήφισε τον παρελθόντα Ιανουάριο την πλήρη απαγόρευση της κλωνοποίησης.

Είναι ευόιωνο το γεγονός ότι οι πολιτικοί εκπρόσωποι των λαών των περισσότερων ανεπτυγμένων τεχνολογικά, οικονομικά και κοινωνικά χωρών του κόσμου βλέπουν το πρόβλημα και αντιστέκονται στα ποικίλα συμφέροντα, που αγνοούν και παραβαίνουν κάθε έννοια ηθικής αντίληψης μπροστά στο κέρδος, όπως επίσης και λόγω της υλιστικής - μηχανιστικής αντίληψη περί ζωής. Είναι ευόιωνο ακόμη το γεγονός ότι στην αντίσταση κατά της υποβάθμισης της ζωής είναι συστρατευμένοι όχι μόνον οι Ορθόδοξοι Χριστιανοί, αλλά και οι Ρωμαιοκαθολικοί και το

μέγιστο μέρος των Προτεσταντών και όχι μόνον οι κληρικοί και οι θεολόγοι, αλλά και μη χριστιανοί επιστήμονες ιατροί, βιολόγοι, γενετιστές και βιοτεχνολόγοι, όπως επίσης και φιλόσοφοι και κοινωνιολόγοι και παιδαγωγοί. Είναι τέλος ευόϊωνο το γεγονός ότι η ανθρωπότητα μπροστά στον μέγιστο κίνδυνο να μετατραπεί η κοινωνία σε "ανθρωποτροφείο" και στην εφιαλτική " Φάρμα των ζώων" του Όργουελ δείχνει, μέχρις ώρας, ότι ακόμη έχει αντανακλαστικά, έχει αντισώματα και αντιδρά και αποτρέπει μία τέτοια εξέλιξη.

Ακόμη και επιστήμονες που άλλοτε ήσαν θερμοί υποστηρικτές της αναπαραγωγικής κλωνοποίησης σήμερα οπισθοχωρούν και αλλάζουν άποψη μπροστά στον όγκο της ευθύνης που αντικρύζουν με την υποστήριξη τους αυτή. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο ερευνητής I. Wilmut, ο οποίος έγινε διάσημος από την δια κλωνοποίησης αναπαραγωγή της περιφημης και αποθανούσης μετά σύντομη και λίαν οδυνηρή ζωή προβατίνας Ντόλυ, ο οποίος με τις πικρές εμπειρίες που απέκτησε είναι σήμερα απολύτως ενάντιος στην αναπαραγωγική κλωνοποίηση, έστω κι αν ακόμη παραμένει υποστηρικτής της θεραπευτικής κλωνοποίησης, που για μας ηθικά είναι το ίδιο πράγμα, αφού και αυτής προηγείται ο φόνος εμβρύων.

Το ζήτημα σήμερα που πρέπει να λυθεί με γενική και παγκόσμια δέσμευση είναι κυρίως η λεγόμενη κλωνοποίηση για θεραπευτικούς σκοπούς, διότι και σ' αυτήν χρησιμοποιούνται έμβρυα που στη συνέχεια καταστρέφονται, δηλαδή καταστρέφεται η ζωή του ανθρώπου από τον συνάνθρωπο του, που θεολογικά, νομικά και ηθικά δεν έχει κανένα δικαίωμα επάνω της. Στην αποδοχή της θεραπευτικής κλωνοποίησης εντοπίζεται η προσπάθεια αυτών που έχουν συμφέροντα να την εφαρμόσουν σε ευρεία κλίμακα και που είναι οι μεγάλες εταιρείες έρευνας και παραγωγής φαρμάκων και γενικότερα προϊόντων που έχουν σχέση με την υγεία.

Κατά τον καθηγητή κ. Claude Huriel, επ. μέλος της Γαλλικής Γερουσίας και συγγράψαντα μαζί με τον κ. Alain Claeys την έκθεση προς την Γαλλική Βουλή, τον Φεβρουάριο του 2000 με θέμα " Η Κλωνοποίηση, η κυτταρική θεραπεία και η θεραπευτική χρήση των εμβρυϊκών βλαστοκυττάρων", η αντίθεση του προς την θεραπευτική κλωνοποίηση στηρίζεται κυρίως σε τέσσερα επιχειρήματα. Το πρώτο είναι πως η τυχόν έγκριση της θα διευκολύνει την καθιέρωση και της αναπαραγωγικής κλωνοποίησης. Το δεύτερο πως οι πειραματισμοί επί ανθρωπίνων όντων λόγω της θεραπευτικής κλωνοποίησης θα ήσαν σε πλήρη αντίθεση με την αρχή πως απαγορεύεται η παραγωγή εμβρύων για ερευνητικούς σκοπούς.

Το τρίτον ότι θα δημιουργηθούν στους ασθενείς ελπίδες θεραπείας, της οποίας όμως τα αποτελέσματα είναι αβέβαια και οι συνέπειες, θετικές ή αρνητικές, μακροπρόθεσμες. Τέλος ο Γάλλος καθηγητής επισημαίνει τον κίνδυνο ότι με την τυχόν έγκριση της θεραπευτικής κλωνοποίησης θα αυξηθεί η ζήτηση ωαρίων και έτσι η ανθρωπότητα και στο λεπτό αυτό ζήτημα θα εισέλθει στους νόμους της αγοράς και πιο συγκεκριμένα στους κανόνες της προσφοράς και της ζήτησης. (La Croix, 2 Septembre 2003, p. 14-15). Για εμάς τους Χριστιανούς, το επαναλαμβάνω, και η κλωνοποίηση για θεραπευτικούς σκοπούς είναι ηθικά απορριπτέα και αποκρουστέα, γιατί και με αυτήν καταδικάζονται σε θάνατο έμβρυα, δηλαδή άνθρωποι εν εξελίξει, προς βέβαιο όφελος των εταιρειών και αβέβαιη ωφέλεια ενηλίκων συνανθρώπων τους. Εμείς, ως Εκκλησία, ως Ορθόδοξη Θεολογία, αλλά και ως άνθρωποι σεβόμενοι και αγαπώντας τον Θεό και τον πλησίον ποτέ δεν θα δεχθούμε τον κανόνα ότι ο σκοπός αγιάζει τα μέσα, όταν μάλιστα το μέσο είναι η ίδια η μοναδική ανθρώπινη ζωή!

Για να εξυπηρετήσουν τους σκοπούς τους όσοι προωθούν την θεραπευτική κλωνοποίηση δίδουν στο έμβρυο και στα αρχικά του στάδια ποικιλία ονομασιών, μεταξύ των οποίων η πιο κατ' αυτούς αντιπροσωπευτική είναι "προέμβρυο" (early embryo στα αγγλικά, pre-embryon στα γαλλικά). Η ονομασία αυτή είναι απολύτως εσφαλμένη επιστημονικά και κατ' αρχήν χρησιμοποιήθηκε σε διάφορες χώρες για να δικαιολογηθεί ο νόμος που επέτρεψε τις εκτρώσεις. Τώρα ο όρος "προέμβρυο" χρησιμοποιείται για να ησυχάσει ή να κοιμίσει συνειδήσεις και να αποτελέσει το προκάλυμμα να επιτραπεί ο πειραματισμός έως την 14η ημέρα από της συλλήψεως, πριν δηλαδή την εμφύτευση του γονιμοποιημένου ωαρίου στη μήτρα.

Οι θιασώτες της θεραπευτικής κλωνοποίησης πιστεύουν πως όταν λέγεται το έμβρυο με άλλη ονομασία αποφεύγονται τα κρίσιμα και θεμελιώδη ανθρωπολογικά και ηθικά ερωτήματα για το αν έχει ο άνθρωπος το δικαίωμα να φονεύει για οποιοδήποτε σκοπό το έμβρυο σε οποιοδήποτε στάδιο της εξέλιξης του. Διότι ανεξαρτήτως του αν με σχολαστικό ή κι επιστημονικό τρόπο εξετάζοντας το έμβρυο στα πρώτα του στάδια και ασχέτως αν τότε αποτελείται από κύτταρα "ολοδύναμα" ή "πολυδύναμα", αυτό δεν παύει να είναι ένα ανθρώπινο ον, για το οποίο ήρθε στον κόσμο ο Ιησούς Χριστός και έζησε, Σταυρώθηκε και Αναστήθηκε και ζητεί την σωτηρία του. Το έμβρυο από της ώρας της γονιμοποίησης του ωαρίου αποτελεί εν εξελίξει άνθρωπο με δική του ταυτότητα και χαρακτηριστικά και συνδέεται με την μητέρα για τους εννέα μήνες της κύησης, αλλά είναι ξεχωριστή προσωπικότητα και όχι ένας απλός ιστός της μητέρας, που όπως την σκωληκοειδή απόφυση μπορεί, αν την ενοχλεί, να την αφαιρέσει από το σώμα της, κάτι που

υποστηρίζουν ορισμένες γυναίκες φεμινίστριες, καλύτερα ωφελιμίστριες και ατομίστριες. Το αληθές και αποδεκτό από κάθε έντιμο και ειλικρινή επιστήμονα είναι πως το ανθρώπινο έμβρυο έχει τη δική του ταυτότητα, μοναδικότητα και προσωπικότητα και επομένως πρέπει να απολαμβάνει από τον κάθε άνθρωπο του πρέποντος σεβασμού, τιμής και αξίας. Το έμβρυο σε οποιοδήποτε στάδιο της εξέλιξης του είναι ένας εν εξελίξει άνθρωπος και όχι ένα απλό σύνολο κυττάρων, ή συντονισμένα εξαρτήματα μιας έμβιας μηχανής. Και όπως γράφει ο Ορθόδοξος Χριστιανός επιστήμονας κι εκ των σημαντικότερων στον κόσμο στη σύγχρονη επιστήμη της Βιοηθικής Αμερικανός καθηγητής Herman Engerhaldt αν αρνείται κάποιος την ανθρώπινη αξιοπρέπεια και τα ανθρώπινα δικαιώματα στο έμβρυο, υπό την δικαιολογία και το πρόσχημα ότι δεν έχει ενεργό συνείδηση θα έπρεπε τότε να τα αρνείται και σε όποιον άνθρωπο κοιμάται ή ευρίσκεται σε κώμα. Και ακόμη αν αρνείται την ανθρώπινη αξιοπρέπεια στο έμβρυο θα έπρεπε να την αρνείται και στο μικρό παιδί. (H. Engerhaldt " The foundations of Bioethics", New York, Oxford University Presss, 1986; Practical ethics, Cambridge University Press, Cambridge, 1993. Τα ίδια αναφέρονται εις το βιβλίο του L. Palazzani "Le concept de personne entre bioethique et droit", Giappichelli, Turin, 1996).

Στην αρχαία Ρώμη τα παιδιά όπως και οι γυναίκες εθεωρούντο res - πράγμα. Κι έρχεται ο Ιησούς Χριστός και εξισώνει τον άνδρα με τη γυναίκα και συνιστά να δίδει ο ένας σύζυγος στον άλλον όλη την αγάπη του και όλο του το είναι. Και για το παιδί ο Κύριος μας είπε ότι αν οι ενήλικες δεν αλλάξουν και δεν γίνουν όπως τα παιδιά δεν θα εισέλθουν στη Βασιλεία του Θεού (Ματθ. ιη' 3) κι ακόμη ζήτησε από τους μαθητές του να αφήσουν τα παιδιά ελεύθερα να τον πλησιάσουν και να τα ευλογήσει γιατί "αυτών είναι η βασιλεία των ουρανών" (Ματθ. ιθ' 13-15). Κατ' επέκταση λοιπόν ο Κύριος αγαπά και τα έμβρυα και τα νεογέννητα, που προκόπτοντας εις σοφία και ηλικία εξελίσσονται σε παιδιά. Γι' αυτό και οι Ιεροί Κανόνες κατά των εκτρώσεων είναι ιδιαίτερος αυστηροί. Αυτός είναι και ο λόγος που η Εκκλησία μας δεν μπορεί να δεχθεί τη δυνατότητα να φονεύονται ανθρώπινα έμβρυα για οποιοδήποτε σκοπό και ειδικότερα είτε για λόγους αναπαραγωγικούς είτε θεραπευτικούς.

Πριν να ολοκληρώσω τη διάλεξη αυτή επί του μείζονος κοινωνικού και ηθικού θέματος, όπως είναι αυτό που μου ζητήθηκε "Η ζωή δώρο του Θεού. Θεολογία και Βιοηθική" θα μου επιτρέψετε στα όσα ανέφερα περί της κλωνοποίησης και της χρήσης των εμβρύων για θεραπευτικούς σκοπούς και στη συνέχεια της θανάτωσης τους να προσθέσω και το θέμα της τεχνητής γονιμοποίησης και των εφαρμογών από την εφαρμογή της

Γενετικής Μηχανικής και των ηθικών μειζόνων ζητημάτων που προκύπτουν από αυτές.

Όλες οι ζητούμενες εφαρμογές έχουν ως κέντρο τους το συμφέρον των αιτούντων και παραγνωρίζουν πλήρως τα δικαιώματα των εμβρύων και των μελλοντικών παιδιών. Θα σας αναφέρω ορισμένα παραδείγματα. Αν επιτρέπεται σε μία γονιμοποίηση το σπερματοζωάριο του δότη να μην είναι του πατέρα, τότε το παιδί που θα γεννηθεί θα είναι ξένο προς τον εμφανιζόμενο ως πατέρα του, κι όταν το πληροφορηθεί ασφαλώς θα υποστεί τραύμα ψυχολογικό και δεν αποκλείεται να θελήσει να γνωρίσει τον πραγματικό του πατέρα και να απομακρυνθεί της μέχρι τότε οικογενειακής του εστίας. Επί πλέον ο μεν θετός πατέρας δεν θα έχει τον σύνδεσμο αίματος με το παιδί του, ο δε δότης μπορεί να εμφανιστεί κάποια στιγμή στο παιδί, όταν μάλιστα είναι πετυχημένο στη ζωή του και να του την αναστατώσει. Το αντεπιχείρημα είναι το απόρρητο και ανώνυμο του δότη και του λήπτη. Όμως τίποτε δεν αποκλείει τα στοιχεία να γίνουν γνωστά ... Όπως, αν γενικευθεί η μέθοδος, δεν αποκλείεται πολλά παιδιά να αμφιβάλλουν για τους γονείς τους και να ψάχνονται με τον έλεγχο του DNA ή και άλλες μεθόδους για να διαπιστώνουν αν οι γονείς τους είναι πραγματικοί ή θετοί... Τα ίδια ή ανάλογα προβλήματα μπορεί να υπάρξουν και για την ξένη προς το ζεύγος δότρια του ωαρίου. Το ίδιο ισχύει για την γυναίκα που θα φιλοξενήσει επί εννέα μήνες το γονιμοποιημένο ωάριο, είτε αυτό είναι συγκεκριμένων γονέων, είτε γονέων που "υιοθέτησαν" το έμβryo "αγνώστων" δοτών. Φαντασθείτε την περίπτωση παιδιού του οποίου άλλος να είναι ο δότης του σπερματοζωαρίου, άλλη η δότρια του ωαρίου, άλλοι οι γονείς που θα το παραλάβουν τελικά και άλλη η "μητέρα" που το φιλοξενεί στη μήτρα της για εννέα μήνες. Άλλο παράδειγμα. Η μονογονεϊκή μητέρα, η γυναίκα δηλαδή που αποκτά παιδί όχι από σχέση με άνδρα, αλλά με εμφύτευση γονιμοποιημένου ωαρίου στη μήτρα της. Το παιδί χωρίς να ερωτηθεί θα μεγαλώσει με μια μητέρα με ψυχολογικές ιδιαιτερότητες και πάντως χωρίς πατέρα. Άλλο παράδειγμα. Η μητέρα - γερόντισσα, δηλαδή η γυναίκα που αποφάσισε στα εξήντα της λ.χ. να αποκτήσει παιδί, σε ηλικία που η ίδια δεν μπορεί φυσιολογικά να τεκνοποιήσει και που είναι η ηλικία των γιαγιάδων. Το παιδί που θα γεννηθεί δεν θα μεγαλώσει σε φυσιολογική οικογένεια, δεν θα μπορεί να παίξει με την μητέρα του. Απλώς θα της γεμίζει την εγωιστική ζωή της, ακούσιο θύμα του ατομισμού της. Άλλο παράδειγμα. Να αποκτήσουν παιδί δύο ομοφυλόφιλοι, που συζούν. Το παιδί θα μεγαλώσει σε ένα μη φυσιολογικό "οικογενειακό" περιβάλλον, χωρίς να έχει ερωτηθεί και φυσικά χωρίς το ίδιο να το έχει αποδεχθεί. Ένα τελευταίο παράδειγμα. Η μητέρα να μην θέλει να έχει μέσα της για εννέα μήνες το παιδί της - για να μη χαλάσει τη σιλουέτα της ή για να μην υποστεί τους πόνους του τοκετού - και να το

"δώσει" σε άλλη γυναίκα επί χρήμασι. Και τότε είναι προφανή τα συναισθηματικά, κοινωνικά, οικονομικά και νομικά ζητήματα που μπορούν να προκληθούν. Βλέπετε ότι σε όλες τις περιπτώσεις που ανέφερα κυριαρχεί ο ατομισμός και ο ευδαιμονισμός των γονέων, με τη θετική προς αυτούς ανοχή του κράτους και το μόνο θύμα είναι το παιδί, δηλαδή το ανθρώπινο αυτό πρόσωπο που θα έπρεπε να έχει τον αμέριστο σεβασμό και την άπειρη αγάπη μας και που δεν έχει τη δυνατότητα να αντισταθεί στις επιθυμίες των μεγάλων και ισχυρών. Το παιδί του σωλήνα, που ουδείς γνωρίζει πώς θα εξελιχθεί, όχι μόνο ως προς την ψυχική αλλά και ως προς την σωματική υγεία του.

Σας ανέφερα ορισμένα ζητήματα που ήδη αποτελούν προβλήματα της καθημερινότητας και στα οποία η Εκκλησία καλείται να πάρει θέση. Η γενετική τεχνολογία έχει κάνει τόση πρόοδο ώστε όλα είναι δυνατά γι' αυτήν, αλλά όχι και όλα ωφέλιμα για τον άνθρωπο, όπως λέγει ο Απόστολος Παύλος (Κορ. Α' στ' 12). Η Εκκλησία της Ελλάδος δια της Ειδικής Συνοδικής Επιτροπής Βιοηθικής έχει πάρει θέση σε πολλά ζητήματα της Βιοηθικής και στο ψηφισθέν Νομοσχέδιο της Ελληνικής Πολιτείας περί της υποβοηθούμενης αναπαραγωγής υπέβαλε στη Βουλή γραπτώς και προφορικώς τις θέσεις της και τις εποικοδομητικές προτάσεις της.

Παρακολουθούμε από πολύ κοντά την εξέλιξη της γενετικής τεχνολογίας και με φρόνηση εκφράζουμε τις θέσεις μας. Πρέπει να σας πω ότι η Επιτροπή Βιοηθικής της Εκκλησίας σε επιστημονικό επίπεδο είναι η καλύτερη στη χώρα μας και από τις πιο ενημερωμένες στον κόσμο. Είναι ένα σημαντικό πλεονέκτημα αυτό που μας έχει χαρίσει ο Θεός κατά την κρίσιμη αυτή εποχή και προσπαθούμε να το αξιοποιούμε με τον καλύτερο κι επωφελέστερο για τον συνάνθρωπο δυνατό τρόπο. Και είμαστε στη διάθεση κάθε ενδιαφερομένου για συνεργασία. Ήδη έχουμε αναπτύξει συνεργασία στα θέματα Βιοηθικής με τη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία, το Παγκόσμιο Συμβούλιο των Εκκλησιών, το Συμβούλιο των Ευρωπαϊκών Εκκλησιών, πολλά πανεπιστήμια στην Ελλάδα και το Εξωτερικό, με τη Συνέλευση των Ορθοδόξων βουλευτών όλου του κόσμου, με τη Βουλή της Ελλάδος, της Ρωσίας και της Αυστραλίας.

Η Θεολογία επί θεμάτων ζωής και Βιοηθικής αρχίζει να αναπτύσσεται τελευταίως στην Ελλάδα. Ήδη υπάρχουν σημαντικές διδακτορικές διατριβές στις Θεολογικές και Ιατρικές Σχολές της Ελλάδος και μέσω μεταπτυχιακών σεμιναρίων, τα οποία διοργανώνει η Συνοδική Επιτροπή Βιοηθικής περίπου 200 νέοι επιστήμονες κάθε χρόνο, κυρίως βιολόγοι, ιατροί, νομικοί και θεολόγοι, τα παρακολουθούν κι έτσι αναπτύσσεται το

ενδιαφέρον και η ευαισθησία σ' αυτούς για τα επίκαιρα ζητήματα Βιοηθικής.

Επιτρέψτε μου να ολοκληρώσω την ομιλία μου με λόγια του π. Δημητρίου Στανιλοάε από το πόνημα του που έχω προαναφέρει. Μας λέγει: " Το έργο της Θεολογίας είναι να γεμίζει όλες τις δραστηριότητες και θεσμούς, μεταξύ των οποίων είναι η επιστήμη και η τεχνολογία, με την επίγνωση ορισμένων θεμελιωδών νοημάτων...Ο ρόλος της Θεολογίας στην εποχή μας είναι να δώσει στους ανθρώπους ένα ανώτατο φως για όλες τις απόψεις της ζωής τους, μια τελική παραμυθία, μία σταθερή πεποίθηση ότι οι δραστηριότητες τους έχουν πράγματι ουσιαστικό νόημα' ο σκοπός της είναι να παροτρύνει τους ανθρώπους να συμμετέχουν ολόψυχα σ' αυτές τις δραστηριότητες με την πεποίθηση ότι εργάζονται να εκπληρώσουν το σχέδιο του Θεού, που καλεί το σύνολο της Δημιουργίας προς τον τελικό της προορισμό. Η αυριανή Θεολογία πρέπει να είναι ανοικτή στη συνολική ιστορική και κοσμική πραγματικότητα, αλλά πρέπει να είναι συγχρόνως πνευματική. Πρέπει να βοηθήσει όλους τους χριστιανούς να αποκτήσουν μία νέα πνευματικότητα, μία πνευματικότητα ανάλογη και προς τις παγκόσμιες διαστάσεις της επιστήμης και της τεχνολογίας και προς την παγκόσμια ανθρώπινη κοινότητα, μία πνευματικότητα που ήδη έχει αρχίσει να αναδύεται μπροστά στα μάτια μας" (αυτ. σελ. 218).